

УДК 37.013

Парсяк Ольга Нікіфорівна – старший викладач кафедри англійської мови МФ НаУКМА. Напрямок наукової діяльності – професійна спрямованість у навчанні іноземної мови. Автор навчально-методичних посібників “Focus on Ecology – I” та “Focus on Ecology – II”.

Спеціалізація як засіб мотивації мовленнєвої діяльності у процесі викладання англійської мови

У статті (доповіді) розглядається одне з важливих питань методики викладання англійської мови – питання спеціалізації. Проблема спеціалізації є актуальною, оскільки спеціалізація передбачає зв'язок між англійською мо-вою і спеціальними предметами, а цей зв'язок впливає з мети комплексного підходу до виховання студентства. Автор ділиться власним досвідом, набутим у процесі викладання англійської мови на факультетах екології та політології НаУКМА, думками про роль викладача у навчальному процесі.

The report deals with one of the important problems of the English teaching methods – specialization. It is stated that specialization provides a connection between English language and special subjects and is a part of the complex education of the students. It is shown that specialization motivates students to language activity. The author shares experiences gained in the process of teaching English at the departments of ecology and political sciences of Kyiv – Mohyla Academy (Mykolaiv Branch).

Одним з важливих питань методики навчання англійській мові є питання спеціалізації в мові, тематики та змісту навчальних матеріалів у зв'язку з профільюючими дисциплінами. Проблема спеціалізації є дуже актуальною, тому що спеціалізація передбачає зв'язок іноземної мови з спеціальними предметами, а цей зв'язок впливає з мети комплексного підходу до виховання студентства. Більшість дослідників обґрунтовують необхідність більш раннього включення в курс навчання текстового матеріалу для читання та усного мовлення, пов'язаного з майбутньою спеціальністю студентів. Це б дозволило з самого початку вивчити конкретну термінологію певної галузі знань. Перевага такого підходу безперечна, оскільки в цьому випадку процес вивчення англійської мови наближується до вивчення профільюючих дисциплін.

Однак, треба врахувати, що передбачена програмою мета навчання іноземній мові у вищому навчальному закладі не зводиться тільки до оволодіння спеціальною лексикою. Студенти повинні навчитися працювати з суспільною та загальноосвітньою літературою. Навчання усному мовленню також не раціонально обмежити лише

спеціальною тематикою. Слід включати до списку тем при вивченні курсу англійської мови також побутові, краєзнавчі, мистецтвознавчі теми.

При навчанні усному мовленню зусилля викладача мають бути направлені, в першу чергу, на формування навичок та вмінь професійного усномовленнєвого спілкування. Випускник вищого навчального закладу має бути, хоча б на елементарному рівні, підготовленим до обміну думками з тематики тої чи іншої галузі знань або до виступу з коротким повідомленням на іноземній мові.

Важливо, щоб студент міг розповісти про свою роботу і життя, міг зрозуміти нескладні питання і відповісти на них.

Мета навчання усному мовленню на I етапі у вищому навчальному закладі, у якому студенти готуються до спеціалізації як в області читання, так і в області усного мовлення і аудіювання полягають у розвитку навичок та вмінь мовлення при використанні мовленнєвого та граматичного матеріалу даного етапу навчання. Це дає змогу підготувати випускника вищого навчального закладу до неофіційного спілкування з зарубіжним колегою і

забезпечує професійну усно-мовленнєву комунікацію, оскільки при формуванні відповідних лексичних та граматичних навичок студенти засвоюють лексику і граматичні конструкції, що є необхідним для спілкування у будь-якій галузі. Отже, формування відповідних лексичних та граматичних навичок є головною метою в навчанні усному мовленню. Що стосується навичок фонетично правильного мовлення, то під час говоріння вони мають бути доведені до такого рівня, при якому висловлювання студента стає цілком зрозумілим. Під час аудіювання фонетичний та мовленнєвий слух мають забезпечити правильне розпізнавання та ідентифікацію звуків, слів, інтонаційного малюнку фраз. Як правило, у більшості студентів фонетичні навички мовлення та аудіювання в основному сформовані у шкільні роки навчання. У вищому навчальному закладі їх розвиток не є окремою метою. Необхідно лише їх попутно коригувати та доформувати.

Вміння говоріння будується на функціонуванні мовного механізму, що складається з дій оперування (порівняння, вибір, підбір і т.ін.), внутрішнього та зовнішнього оформлення висловлювань. В процесі навчання ці дії мають бути доведеними до рівня навичок.

Іншомовні лексичні, граматичні та вимовні навички забезпечують мовленнєві повідомлення.

Під вмінням мовлення розуміють здатність (спроможність) студента відповісти вимовним мовленнєвим вчинком на внутрішнє або зовнішнє спонукування до мовлення. Мовлення ділиться на діалогічне та монологічне.

Метою навчання діалогічному мовленню є оволодіння вмінням адекватно до ситуації відповідати на репліки співрозмовника і спонуквати його своїми репліками до початку або продовження бесіди. Метою навчання монологічному мовленню є оволодіння вмінням виступити з коротким, логічно зв'язаним повідомленням з вивченої тематики з усного мовлення.

Природно, що і діалогічне, і монологічне мовлення студентів до кінця I етапу навчання не досягає високої ступені складності, розгорнутості і повноти в зв'язку з обмеженістю їх словникового запасу і граматичних навичок. Однак від студентів вимагається вміння невідготовленого мовлення у межах засвоєного мовного матеріалу і вивченої тематики. Таке мовлення характеризується новими комбінаціями знайомих мовленнєвих одиниць, використання відомих висловлювань у нових

ситуаціях, ініціативністю, незаданністю мовленнєвого матеріалу, а також невідготовленістю у часі. Основним показником сформованості вміння мовлення іноземною мовою є спроможність того, хто навчається, по-новому комбінувати відомі мовні елементи, виходячи з вимог ситуацій і мети спілкування.

До завдань навчання мовленню відноситься також відпрацювання темпу мови. Темп мови має бути досить високим для того, щоб процес спілкування не порушувався. Навчальна програма визначає мінімальний темп мови для немовного вищого навчального закладу у 100-120 слів за хвилину. Нормальний темп мови у носіїв мови складає 146 слів або 216 складів за хвилину.

Формування навичок та вмінь мовлення здійснюється на основі тематики для усного мовлення, передбаченої для того чи іншого етапу навчання. Тематика визначає предметний зміст мови студентів та відбір необхідного мовленнєвого матеріалу. Важливо узгодити тематику усного мовлення з тематикою текстів для читання. Тематику першого етапу навчання слід доповнювати такими темами для усного мовлення, як "Навчання у вузі", "Про себе і свою сім'ю" тощо. Вони дозволяють починати навчання усному мовленнєвому спілкуванню з перших же занять, тому що студент, як правило, вже володіє необхідним для цього мінімальним словниковим запасом і певними граматичними навичками. Крім того, проведення бесід, діалогічні та монологічні висловлювання студентів можна організувати так, щоб надати їм особистісного характеру. Це суттєво підвищує інтерес (цікавість) та мотивацію студентів.

Справа в тому, що якість навчання залежить також від того, наскільки мотивоване воно в очах студентів, оскільки будь-яка діяльність, в тому числі і мовленнєва, починається з спонукувально-мотиваційної фази.

Проблема мотивації особливо важлива під час навчання іншомовному мовленнєвому спілкуванню, характерною рисою якого є відсутність природної потреби в комунікації. Тому для викладача важлива зацікавленість студента у процесі досягнення результату своєї навчальної праці. Тут може надати суттєву допомогу раціональне використання зв'язку з майбутньою спеціальністю.

Цей зв'язок є опорою для сприймання і розуміння нових знань, формування навичок і розвитку вмінь, дозволяють узагальнювати і систематизувати наявний мовленнєвий досвід і забезпечує повноту

знань.

Під час процесу навчання ми використовуємо текстовий матеріал, який містить нову для студентів інформацію. На основі сказаного вище можна зробити висновок, що спеціалізація є одним з ефективних засобів мотивації процесу навчання англійській мові.

Мовлення завжди відбувається у якій-небудь мовленнєвій ситуації і породжується нею.

За визначенням А.А.Леонтьєва, мовленнєва ситуація – це "сукупність обставин, умов, мовленнєвих і немовленнєвих, необхідних і достатніх для того, щоб здійснити мовленнєву дію".

Тема і ситуація не є часткою теми. Говорити на ту чи іншу тему можна в різних ситуаціях. В той же час в основі будь-якої ситуації лежить певна тема. Засобами зв'язку тем і ситуації є такі фактори, як обставини, умови. Говорити на ту чи іншу тему можна в різних ситуаціях. В основі будь-якої ситуації лежить певна тема. Таким чином, навчати студентів мовленню з будь-якої теми можливо тільки шляхом створення мовленнєвих ситуацій, які спонукували б студентів до діалогічних та монологічних висловлювань із заданим предметним змістом.

Отже, формування навичок і вмінь мовлення здійснюється на основі тематично-ситуативного підходу. Тут постає питання, що має бути на першому місці – тема чи ситуація? Звичайно, існує багато ситуацій, що керують вербальною поведінкою тих, хто говорить. Однак у сфері професійно-трудоного спілкування має місце скоріше тематичне, ніж ситуативне мовлення, тобто мовлення, зміст якого зв'язано з певною темою і менше залежить від наявної ситуації.

Обговорювати професійну проблему можливо у будь-яких умовах. В той же час форми мови, мовні засоби, що використовуються, у великій мірі будуть залежати від ситуації. Саме тема визначає мовленнєву діяльність у професійно-трудої сфері, однак комунікація розгортається у конкретних ситуаціях, які направляють розмову, обумовлюють вибір деяких мовленнєвих засобів. У зв'язку з цим при навчанні у немовному вузі слід виходити з тем для усного мовлення, саме ж мовлення з теми має відбуватися у межах, що створюються ситуацією спілкування. Такий підхід – від теми до ситуації – має сенс і на тих етапах навчання, де мовлення студентів базується на суспільній та загальноосвітній тематиці і тематиці з спеціальних дисциплін. Організуючи мовлення по темі в конкретній (частіше за все уявній) ситуації, викладач має створити близькі до природних умови для усно-

мовленнєвого спілкування. Всі типи (види) завдань ведуть до опису викладачем ситуації і визначення мовного матеріалу, на основі якого потрібно побудувати мовлення (ключові слова, структурний кістяк мовлення і т.ін.). Студент, виходячи з цього, здійснює мовлення у діалогічній або монологічній формі.

Наприклад: "По завданню департаменту вам потрібно виступити у випускному класі школи і розповісти про ваш факультет, навчання в університеті. Користуйтеся планом розповіді, записаними на картках ключовими словами". (Тема: "Навчання у вузі".)

Вправи можна також організувати у вигляді загально-групової бесіди.

Вся практика мовлення у кожному циклі занять здійснюється в ситуаціях спілкування. Мовленнєві ситуації можуть бути штучними і природними.

Якщо студенту повністю пропонують, що казати і як казати, то така ситуація не може бути природною, вона штучна. Якщо викладач дає завдання студентові висловити свою думку про викладені у тексті факти, то це є природна ситуація спілкування. У ролевій грі, де студент виступає від імені іншої особи, а всі умови ситуації надумані, ситуація є штучною. Однак і в такому випадку має місце справжня мовленнєва діяльність, оскільки взяті до уваги всі фактори, що є необхідними для розвитку ситуації, є спонукування до висловлювання (одержати чи передати інформацію, переконати в чомусь співрозмовника і т.ін.), визначені умови комунікації, ролі і взаємовідносини тих, хто спілкується, кожен з тих, хто бере участь у бесіді, самостійно визначає зміст свого мовленнєвого повідомлення. Як природні, так і штучні мовленнєві ситуації підвищують інтерес студентів до предмету, дають можливість розкрити себе, показати знання англійської мови і знання з спеціальних дисциплін. Як бачимо, спеціалізація може використовуватися як засіб мотивації англомовної мовленнєвої діяльності. Ці можливості закладені у самій специфіці іноземної мови як навчального предмету. Засвоєння іноземної мови не дає людині безпосередніх знань про реальну дійсність. Як бачимо, спеціалізація може використовуватися як засіб мотивації іншомовної мовленнєвої діяльності.

Для викладача англійської мови важливо знати, яким запасом знань з різних предметів володіють студенти, щоб забезпечити зміст зацікавленого мовного спілкування на занятті. Крім того, викладач повинен вміти стати рівноправним співрозмовником своїх студентів, вміти виявити зацікавленість до теми, яка виникла в ході розмови, навіть якщо вона його не цікавить, має бути добрим співрозмовником.

Література

1. Скуратівська Г.С. Підготовка студентів економічних факультетів до ділового спілкування із зарубіжними партнерами // Іноземні мови. – 1999. – № 2.
2. Леонтьев А.А. Слово в речевой деятельности. Некоторые проблемы общей теории речевой деятельности. – М.: Наука, 1965. – 246 с.
3. Ляховицький М.В. Методика преподавания иностранных языков. – М.: Высш. шк., 1981. – 160 с.
4. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорящих на иностранном языке. – М., 1985.
5. Квасова О.Г. Использование проблемных коммуникативных ситуаций в обучении иноязычному общению студентов 2-4 курсов языкового вуза.
6. Bachman L., Palmer A. Testing in Practice. – OUP. – 1996. – P. 62.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2000